CZU: 327:070.16:343.346.8 **https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_28**

IDENTIFICĂRI CONCEPTUAL-TEORETICE ALE FENOMENULUI „DEZINFORMARE”

Svetlana CEBOTARI,
Universitatea de Stat din Moldova

Actualmente, fenomenul „dezinformării” a devenit o problemă de relevanță pe scena internațională, reînviind dezbaterea în jurul circulației informațiilor, a legăturilor acesteia cu interesele geostrategice ale anumitor țări și a efectelor pe care le produc asupra cetățenilor. Deși discuțiile cu referire la fenomenul „dezinformării” nu sunt recente, actualmente, acest fenomen capătă noi dimensiuni: natura rețelelor digitale permite să fie folosite nu doar pentru a disemina informații, ci și pentru a ataca serverele de date folosind tehnici informatice (pentru a le modifica, fura sau distruge); rețelele de socializare și personalizarea informațiilor primite prin intermediul acestora; noi forme de influență a sferei publice.

Prezentul articol are drept obiectiv reliefarea principalelor definiții cu referire la conceptul de „dezinformare”. Multiplele sensuri ale „dezinformării” ne fac să scoatem în relievanță principalele caracteristici, precum ar fi: fenomen intenționat, lipsă de adevăr, ca fenomen legat de informație și mass-media, comunicare, ca armă de atac împotriva adversarului, ca fenomen organizat.

Cuvinte-cheie: *dezinformare, informație, operațiune, acțiune politică, relații internaționale, influență, control.*

CONCEPTUAL-THEORETICAL IDENTIFICATIONS OF THE „DISINFORMATION” PHENOMENON

Currently, the phenomenon of „disinformation” has become a relevant issue on the international scene, reviving the debate around the circulation of information, its links with the geostrategic interests of certain countries and the effects they produce on citizens. Although discussions regarding the phenomenon of «disinformation» are not recent, currently, this phenomenon is taking on new dimensions: the nature of digital networks allows them to be used not only to disseminate information, but also to attack data servers using computer techniques (to modify, steal or destroy them); social networks and the personalization of information received through them new forms of influence of the public sphere.

The objective of this article is to highlight the main definitions with reference to the concept of „disinformation”. The multiple meanings of „disinformation” make us highlight the main characteristics such as: intentional phenomenon, lack of truth, as a phenomenon related to information and mass media, communication, as a weapon of attack against the adversary, as an organized phenomenon.

Keywords: *disinformation, information, operation, political action, international relations, influence, control.*

Introducere

Actualmente, asistăm la o nouă revenire a fenomenului de „dezinformare” pe arena internațională. Încercările de a recurge la utilizarea „dezinformării” nu au limite geografice și nici o singură origine. Acestea pot proveni din eforturile sponsorizate ale anumitor state, pot fi un instrument a strategiilor individuale sau a unor grupuri motivate să promoveze o viziune specială asupra lumii, pentru un interes economic sau pur și simplu pentru a destabiliza prin perturbare și haos societatea. Utilizarea „dezinformării” în acţiunea politică s-a mutat de pe rețelele și platformele sociale deschise către spațiile digitale închise și demne de încredere ca Grupuri WhatsApp [1].

„Dezinformarea” a apărut ca o problemă de relevanță pe scena internațională, reînviind dezbaterea în jurul circulației informațiilor, a legăturilor acesteia cu interesele geostrategice ale anumitor țări și a efectelor pe care le produc asupra cetățenilor. Deși discuțiile cu referire la fenomenul „dezinformării” nu sunt recente, actualmente, acest fenomen capătă noi dimensiuni: natura rețelelor digitale permite să fie folosite nu doar pentru a disemina informații, ci și pentru a ataca serverele de date folosind tehnici informatice (pentru a le modifica, fura sau distruge); rețelele de socializare și personalizarea informațiilor primite prin intermediul acestora noi forme de influență a sferei publice [2].

Aspecte conceptual-teoretice ale fenomenului „dezinformare”

Ne aflăm, așadar, în fața unui fenomen de conceptualizare foarte recentă, dar care, însă, a ajuns la o utilizare prolifică într-un timp foarte scurt. De-a lungul anilor a devenit un termen clișeu, cu care este obișnuit de definit mai multe situații, toate caracterizate prin folosirea minciunii, și mai ales în domeniul comunicării politice. Care sunt particularitățile acestui fenomen, care îi permit să fie diferențiat de altele care pot fi similare?

Fenomenul „dezinformării” este prezent încă din antichitate și există indicii clare că activitățile de dezinformare pot fi documentate în texte vechi, iar folosirea minciunii în scopuri propagandistice în relațiile dintre state sau în războaie a fost utilizată ca instrument de control al populației. Fenomenul „dezinformării” este un produs al secolelor și a numeroase regimuri politice. Prima confirmare istorică a utilizării termenului de „dezinformare” a avut loc la începutul secolului al XX-lea. Rușii care au emigrat în Franța la sfârșitul primului Războiul Mondial au raportat că poliția politică bolșevică a folosit expresia „dezinformare” pentru a se referi la toate acele acțiuni îndreptate din interiorul și exteriorul țării care vizau împiedicarea consolidării regimului comunist la Moscova. La început, termenul era utilizat de un număr mic de oameni, aproape toți membri ai armatei sau administrației ruse. În scurt timp, însă, utilizarea acestui termen a devenit frecventă, ajungând să fie încorporată în enciclopedii și dicționare.

Primul dicționar, în care poate fi găsită definiția termenului de „dezinformare” este Dicționarul limbii ruse, publicat în 1949. Astfel, conform definiției înaintate, „dezinformarea” este reprezentată drept „acțiunea de a induce erori prin informație mincinoasă” și a fost dat ca exemplu „dezinformarea opiniei publice efectuată în țările capitaliste” [3].

Termenul a căpătat un adevărat caracter trei ani mai târziu, în 1952, când a fost întrodus în Marea Enciclopedie Sovietică. „Dezinformarea” a fost definită ca „difuzarea de informații distorsionate sau în mod deliberat false. În țările burgheze, democrația este utilizată pe scară largă ca una dintre metodele de propagandă politică cu scopul de a induce în eroare opinia publică, mai ales în cazurile când este vorba de relațiile dintre statele capitaliste și socialiste, de progresul socialismului, de mișcarea de eliberare națională etc. În afacerile militare, diseminarea deliberată de informații false despre propriile forțe armate și planuri de acțiune militară; urmărește să inducă în eroare inamicul; apărarea aeriană militară se realizează prin efectuarea de regrupări false de trupe, înființarea de aerodromuri false etc.” [4].

După cum afirmă Jacquard, termenul de „dezinformare” a fost introdus în dicționarul Larousse în 1982, definindu-l ca „acţiunea de a suprima informaţia, de a minimiza importanța ei sau a modifica sensul”. La rândul său, dicționarul Academiei Regale Spaniole nu l-a introdus decât în 1992, definindu-l drept „oferirea de informații manipulate în mod intenționat în serviciul anumitor scopuri” sau „darea insuficientă de informații” [5], sau, conform definiției înaintate de către Dicționarul limbii spaniole [6], „dezinformarea” este definită drept: „denaturarea deliberată a unei realități, care manipulează convingerile și emoțiile pentru a influența opinia publică și atitudinile sociale” [7]. Conform definiției oferite de către Dicționarul Explicativ al Limbii Române, dezinformarea reprezintă faptul de a informa greșit [8, p. 335], iar conform definiției prezente în Dicționarul politic. Instituțiile democrației și culturii civice, prin termenul de „dezinformare” se subînțelege acțiunea internațională de informare greșită a cetățenilor, a unor persoane politice sau de conducere administrativă, în vederea atingerii unor scopuri politice, economice etc. [9, p80].

Termenul de „dezinformare” a devenit comun în limbajul politic și jurnalistic, fiind încorporat și în moștenirea populară, în care apare legat de manipularea mass-media, controlul informației în folosul intereselor politice sau economice și a strategiilor guvernelor, partidelor sau a marilor companii pentru a înșela opinia publică. Astfel, analizând semnificația termenului de „dezinformare”, dicționarele spun că „dezinformarea” este sinonimă cu lipsa de cunoaștere sau ignoranță și, de asemenea, cu manipularea sau confuzia. Utilizarea termenului de „dezinformare” a devenit larg răspândit în limbajul comun și poate fi verificat cu ușurință pe Internet. Peste 800.000 pagini pot fi găsite tastând „dezinformare” și în jur de 3 milioane dacă se folosește cuvântul englezesc „misinformation”. Această situație este în special notabilă pentru că termenul în sine este de creație recentă al secolului al XX-lea, iar încorporarea acestuia în principalele dicționare și mai aproape în timp.

Deși originea termenului „dezinformare” ține de începutul secolului al XX-lea, apogeul său vine odată

cu Războiul Rece. După cum subliniază R. Romero, „ operațiunile desfășurate de KGB sau CIA nu erau foarte diferite [10], căci ambele recurgeau la utilizarea în practică a strategiilor înaintate de către de Sun-Tzu cu mii de ani în urmă. De fapt, ,,Arta războiului” este considerată primul tratat scris despre dezinformare, iar Sun-Tzu însuși a fost numit „profetul” dezinformării. Prin urmare, fenomenul nu este esențial inovator, deși ceea ce este recent este termenul concret pentru a-l numi, un termen și o realitate care este consolidată într-o situație istorică foarte specifică, caracterizată prin două note principale: în primul rând, lupta dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică, care a determinat ca ambele țări să-și perfecționeze metodele de spionaj și de atac a rivalului. Și, în al doilea rând, avansarea și dezvoltarea mijloacelor moderne de comunicare, a cărei putere de difuzare a fost folosită de ambele puteri pentru a influența în masă. Cu toate acestea, conceptul ,,dezinformare” a depășit perioada Războiului Rece, acesta continuând să fie pe larg utilizat până în prezent. Și s-a făcut prin extinderea semnificațiilor sale originale. În zilele noastre, nu mai vorbim doar de dezinformare legată de domeniul războiului sau a politicii.

Sensurile multiple date astăzi ,,dezinformării” ne fac să continuăm să pătrundem în limitele conceptuale ale termenului, să-l diferențiem de alte fenomene care pot fi asemănătoare. Astfel, „ dezinformarea” poate fi analizată ca:

Fenomen intenționat: a transmite cuiva informații care nu sunt adevărate, acestea reprezentând situații care pot apărea în mod regulat. De multe ori, se întâmplă într-un mod neprevăzut, intenționat, pur si simplu din greșeală. Totuși, nu poți vorbi de dezinformare „când există o intenție clară de a înșela din partea celor promotori și producători de informații”. În virtutea acestui criteriu, a fost obișnuit între autorii americani și francezi să se stabilească distincția între dezinformări, pentru a se referi la eroare, și ,,dezinformare” atunci când există intenția de a înșela. Astfel, se înțelege că ,,dezinformarea” este un fenomen în care emitentul are intenția fermă de a exercita un anumit tip de influență și control asupra acestuia, astfel încât destinatarul să acționeze conform dorințelor celor care dezinformează. Este, deci, un fenomen vădit intenționat, în care emitentul își caută propriul beneficiu, recurgând la utilizarea abuzului de putere. Diferiți autori au subliniat această calitate esențială a dezinformării, obiectivul esențial al acestui fenomen fiind cel de a determina oamenii să se angajeze în acte colective sau de a difuza opinii care corespund intențiilor dezinformatorului.

Pentru M. Fraguas de Pablo [11], intenția de dezinformare a emitentului este „factorul intrinsec care caracterizează dezinformarea și diferența față de alte fenomene cu care ar putea fi confundat”, iar „condiția fundamentală pentru a se produce dezinformarea este cea de intenționalitate, pentru ca atâta timp cât nu exista intenție nu exista dezinformare” [12]. De fapt, intenționalitatea este, de asemenea, elementul cheie în definirea ,,dezinformării” furnizată de lucrări de referință precum American Heritage Dictionary [13] ca fiind oferirea de „informații înșelătoare în mod deliberat”. De asemenea, în scopul ,,deziinformării” se recurge la utilizarea informaților menite să inducă în eroare, în special propaganda emisă de o organizație guvernamentală către o putere rivală sau mass-media [14].

Ceea ce s-a întâmplat este că, de-a lungul anilor, conceptul de dezinformare a fost legat progresiv nu numai de planul intențiilor celui emițător, dar a început să fie folosit și din perspectiva receptorului sau rezultatele acțiunii. Pe scurt, termenul este folosit nu numai pentru a defini eforturile organizate ale unui actor politic de a ascunde sau manipula informații; ca și în originile sale, dar la acest concept se face referire și atunci când se vorbește, într-un mod generic, de lipsă de informare de la cetăţeni despre anumite probleme sau cunoașterea eronată a acestora, indiferent de motiv și chiar când nu există nicio intenție din partea cuiva de a-i ține înșelați. Acest lucru este reflectat de Academia Regală Spaniolă însăși în definiția sa cu referire la cel de-al doilea sens al fenomenului „ dezinformare,” care poate fi înțeles ca „lipsă de informații”.

Conform opiniei lui L. Floridi [15], unul dintre autorii contemporani care a studiat cel mai mult fenomenul ,,dezinformării”, acest fenomen „nu trebuie neapărat să fie intenționat”. Acest lucru a condus și el la faptul că termenul și-a depășit granițele semantice inițiale pentru a se aplica nu numai la comunicarea politică sau relațiile internaționale, ci la oricare alt domeniu. Este de remarcat, de exemplu, folosirea cuvântului ,,dezinformare” în domeniul medical, pentru a se referi la lipsa de informare pe care pacienții le au despre anumite boli.

De exemplu, este posibil să nu fiți conștient de o problemă deoarece nu ați acordat atenție unei știri sau ai abordat-o într-un mod superficial, sau pentru că nu te interesează evenimentele actuale și nu urmărește

mass-media. În aceste cazuri, și din punct de vedere al rezultatului, cetățeanul este neinformat sau dezinformat, după cum subliniază R. Romero [16], dar nu pentru că ar fi cineva care a planificat o astfel de acțiune. Oricât de paradoxal ar fi, realitatea este că într-o societate ca cea actuală, cu mii de surse de informare și modalități de accesare a acestora, mai ales după dezvoltarea tehnologiilor informaționale, dezinteresul cetățenilor pentru informație, în special informație politică, este foarte mare și, odată cu aceasta, nivelul de presupusă „dezinformare" este prezent la mare parte a populației. Așadar, conform opiniei lui D. Fallis [17], în aceste cazuri nu este adecvat de folosit expresia „dezinformare" în sensul strict al termenului care a fost pe deplin încorporat în limbajul colocvial. Pentru că dacă înțelegi „dezinformarea "ca proces de manipulare, este esențial să existe intenția de dezinformare din partea emitentului.

Lipsă de adevăr-intenția de a minți este poate cel mai substanțial element al fenomenului de „dezinformare". Dar minciunile pot avea două fețe. Poți minți prin transmiterea unui fapt fals știind că este fals și fără avertizare asupra falsității sale, și, de asemenea, prin omisiune, ascunderea sau reducerea la tăcere a datelor relevante fără de care cunoașterea completă a adevărului este imposibilă [18]. Marea Enciclopedie Sovietică [19] a definit-o drept „distorsiunea" pe care Statele Unite au exercitat-o asupra populației mondiale. „Distorsiunea" înțeleasă ca modificarea realității, ca ceva falsificat intenționat. Conform CIA, „distorsiunea" reprezintă prezentarea „informații false, incomplete sau părtinitoare". Aceeași interpretare poate fi observată în definițiile propuse de diferiți academicieni specializați în studiul acestui fenomen. Potrivit lui R. del OLMO [20], „dezinformarea" este „comunicarea care conține în mod intenționat informații false, incomplete sau înșelătoare (…) transmise cu scopul de a înșela, de a oferi informații incorecte sau induce în eroare".

Pentru J. D. Medrano [21], „dezinformarea" reprezintă operațiuni de a „înșela și dezorienta" adversarii . M.A. Sánchez de la Nieta susține că „dezinformarea" poate fi descrisă ca „informații false" [22]. Potrivit lui S. Vlăduțescu și D. Voinea, aceasta este o „denaturare subtilă a adevărului" [23], iar I. Barron [24] o definește ca „diseminarea de informații false și provocatoare". Aceeiași idee este susținută de către D. Medrano [25] care consideră „dezinformarea" drept o metodă de „travestire sau deghizare a realității" și care „are intenția de a reduce, suprima sau „face imposibilă corelarea între reprezentarea receptorului și realitatea originalului". În cele din urmă, G. Galdón [26, p.46] definește „dezinformarea" ca fiind „absența informațiilor adevărate". Din cauza acestei caracteristici de a fi neadevărat, unii autori au preferat să numească acest fenomen „intoxicare" în loc de „dezinformare", întrucât înţeleg că acest termen defineşte mai exact confuzia căutată de către emitent. Pentru acești autori, „intoxicația" este „diseminarea, prin servicii speciale, a informațiilor modificate sau a unor falsuri notorii care sunt îndreptate către serviciile de informare inamice" [27].

Distincția dintre minciuni comisie sau omisiune în scopul „dezinformării" a fost sistematizată clar de către G. Sartori [28], pentru care este necesar diferențierea între „subinformare", adică atunci când se oferă informații insuficiente, și „dezinformare", care este atunci când sunt furnizate informații distorsionate. Potrivit lui Sartori, dezinformarea este „o denaturare a informațiilor: a da știri falsificate care induc în eroare ascultătorul sau publicul" [29, p. 89-99]. Astfel, acele minciuni au succes și obțin efectul dorit. Dezinformatorul trebuie să încerce să dea mesajului său aură de adevăr, ca destinatarii să nu aibă neîncredere și ajung să o ia de la sine înțeles. În acest fel, „dezinformarea" este un instrument eficient de a exercita influență, deoarece cei care îl primesc nu sunt conștienți că au de-a face cu informații distorsionate.

Ca fenomen legat de informație și mass-media, comunicare - a treia calitate a „dezinformării" este legătura pe care o are cu informația și, mai precis, cu mass-media, sau încercarea de a folosi și de a manipula pentru a-și atinge obiectivele [30]. Această interdependență a fost evidentă încă din primii ani când definiția a fost inclusă în Marea Enciclopedie Sovietică și s-a făcut referire, în mod expres, la Statele Unite care dispuneau de un „potențial informativ enorm". Astfel, a apărut „dezinformarea" legată în mod clar de puterea mass-media și, de fapt, de activități de dezinformare efectuate chiar de KGB și apoi urmată de alte țări. Toate acestea erau realizate prin tehnici precum: facilitarea și asigurarea jurnaliștilor cu documente pregătite, scrisori, manuscrise și fotografii contrafăcute; răspândirea de zvonuri sau știri false; înșelăciunea și controlul mass-media, nu numai în Uniunea Sovietică, ci și în străinătate, prin jurnaliști spioni sau prin tehnici precum mita și extorcarea [31, 32, 33]. Astfel, s-a încercat ca știrile interesate să treacă „filtrarea"

din partea redacțiilor până a ajunge să fie publicate. Această sarcină nu este întotdeauna îndeplinită. Și nici măcar azi, în ciuda faptului că libertatea de informare este un drept protejat la nivel internaţional. Principiul independenței mass-media este tot mai mult pus sub semnul întrebării, înțelegând că acest lucru a fost foarte limitat, dacă nu chiar suprimat în mod deschis. În ultimii ani, controlul politic și economic progresiv a fost denunțat în presă, direct sau indirect. Astfel, s-a produs o schimbare în sensul inițial al termenului. Mass-media a fost sprijinul prin care guvernele au încercat să „dezinformeze” cetăţenii. În condițiile noilor realități, relația dintre „dezinformare” și mass-media, nu poate fi ignorată. Odată cu apariția Internetului, „dezinformatorii” au găsit un alt câmp de luptă deosebit de atractiv pentru scopurile lor. Nu mai folosesc exclusiv mass-media, deoarece au la dispoziție alte instrumente de comunicare, cum ar fi rețelele sociale sau site-urile web pentru a-și răspândi mesajele. Internetul vehiculează zvonuri și informații false cu o viteză vertiginoasă, distorsionate sau scoase din context, care ajung chiar să apară în paginile ziarelor sau știri de radio și televiziune. Se poate spune că Internetul este noul teren al „dezinformarii” în secolul XXI [34].

Ca armă de atac împotriva adversarului - Ținând cont de originile istorice ale conceptului de „dezinformare”, intenția de a nu spune adevărul prin manipularea mass-media este legat de realizarea unui obiectiv strategic: atacarea a ceea ce este considerat un adversar. În literatura de specialitate, dar și în viața cotidiană se afirmă că esența „dezinformării” nu este pozitivă (lăudând virtuţi ale emitentului), dar negativă (discreditarea rivalului), cunoscând în orice caz că această discreditare este în cele din urmă benefică pentru interesele celor ce furnizează informații false, deoarece obiectivul final este utilizarea acestora cu scopul de a delegitima rivalul. Această împrejurare a fost remarcată de autori precum Sánchez Noriega [35] care consideră că „ dezinformarea” influențează potențialul de război cu scopul de a învinge inamicul. Ea devine o „strategie a cuvintelor și fețelor psihologice, destinate obținerii victoriei fără luptă”. Sánchez Noriega definește acest fenomen ca „strategie politico-militară folosită ca armă în războaie și rivalități pentru a discredita o personalitate publică, pentru a manipula opiniile publice, pentru a face presiuni asupra organizațiilor internaționale sau altor state”. Potrivit lui J.M. Rivas, scopul „dezinformării este cel de „a crea confuzie în inamic” [36]. Astfel, vedem că „dezinformarea” a devenit o componentă a relațiilor internaționale care sunt caracterizate prin existența conflictelor atât diplomatice, cât și a războaielor, în care există două sau mai multe părți în litigiu.

Ca fenomen organizat - a cincea caracteristică a „dezinformării” nu are de-a face atât cu conținutul, precum si modul de planificare a transmiterii acestuia si determinarea

care se ocupă de executarea acestuia. Particularitatea sa constă, pe de o parte, în sistematicitatea cu care se realizează și, pe de altă parte, în crearea prin puterea instituțiilor, organizațiilor sau departamentelor (unele specifice dedicate *punerii*) îi conferă un anumit caracter de profesionalism. „Dezinformarea” devine o formă de manipulare organizată, structurată, atent planificată, care răspunde unei strategii concrete și cu obiective politice clare. Prin urmare, cel mai comun lucru în concepția tradițională a „dezinformării”, legat la relațiile internaționale, a fost de a determina că sursa sau emitentul din această practică sunt de obicei statele, prin aparatele lor de informații sau propagandă și că destinatarul căruia i se adresează sunt și alte state, fie direct cel considerat ca adversar sau națiuni terțe asupra cărora se dorește să se influențeze pentru a avea o imagine proastă despre rivalul lor.

Modul în care sunt răspândite informațiile false necesită și o planificare detaliată. Mai presus de toate, pentru că în cele mai multe cazuri vrem să ascundem dreptul de autor al informațiilor care le atribuie unui terț, care dă mesajul de o mai mare credibilitate în mass-media în timp ce sursa nu este compromisă în încercarea de a înșela. Una dintre caracteristicile

„dezinformării” este că se atribuie veridicitate „unor surse false” [37].

Actorii responsabili sau implicați în „dezinformare” folosesc o varietate de tactici și tehnici pentru a executa operațiuni de informare și pentru a răspândi narațiuni de dezinformare care prezintă riscuri pentru infrastructura critică. Fiecare dintre aceste tactici este concepută pentru a face mesajele actorilor de dezinformare mai credibile sau pentru a-și manipula audiența într-un anumit scop. Ei caută adesea să-și polarizeze publicul țintă prin diviziuni politice sau sociale controversate, făcând audiența mai receptivă la dezinformare. Aceste metode pot și au fost utilizate de actorii de dezinformare pentru a genera amenințări la adresa infrastructurii critice a oricărui stat. Orice organizație și personalul său pot fi vizați de campanii

de dezinformare, iar toate organizațiile au un rol de jucat în construirea unui mediu informațional rezistent. Deseori, pentru a-și atince scopul dorit, cel de a „dezinforma", se recurge la utilizarea unui set de tactici, cum ar fi:

- Cultivarea persoanelor și a site-urilor web false sau înșelătoare: actorii dezinformării creează rețele de persoane și site-uri web false pentru a crește credibilitatea mesajului lor cu publicul țintă. Rețelele de experți falși folosesc acreditări neautentice (de exemplu, „experți", jurnaliști, grupuri de reflecție sau instituții academice) pentru a da o credibilitate nejustificată conținutului lor de influență și pentru a-l face mai credibil.

- Crearea deepfakes și media sintetice: conținutul media sintetic poate include fotografii, videoclipuri și clipuri audio care au fost manipulate digital sau fabricate în întregime pentru a induce în eroare spectatorul. Instrumentele de inteligență artificială (AI) pot face conținutul sintetic aproape imposibil de distins de viața reală. Conținutul media sintetic poate fi implementat ca parte a campaniilor de dezinformare pentru a promova informații false și a manipula publicul.

- Conceperea sau amplificarea teoriilor conspirației: teoriile conspirației încearcă să explice evenimentele importante ca comploturi secrete ale unor actori puternici. Teoriile conspirației nu influențează doar înțelegerea unui individ asupra unui anumit subiect; pot modela și influența întreaga lor viziune asupra lumii. Actorii de dezinformare valorifică teoriile conspirației prin generarea de narațiuni de dezinformare care se aliniază cu viziunea asupra conspirației, asupra lumii, crescând probabilitatea ca narațiunea să rezoneze cu publicul țintă.

- Inundarea mediului informațional: campaniile de dezinformare vor posta adesea cantități copleșitoare de conținut cu mesaje identice sau similare din mai multe conturi neautentice. Această practică, cunoscută sub denumirea de astroturfing, creează impresia de sprijin larg răspândit sau de opoziție față de un mesaj, ascunzând în același timp adevărata sa origine. O tactică similară, este inundarea, care implică spam-ul cu postări din rețelele sociale și secțiuni de comentarii cu intenția de a modela o narațiune sau de a îneca punctele de vedere opuse.

- Abuzul de platforme alternative: actorii dezinformării pot abuza de platformele alternative de rețele sociale pentru a intensifica credința într-o narațiune de dezinformare în rândul anumitor grupuri de utilizatori. Actorii dezinformării pot încerca să profite de platformele cu mai puține protecții ale utilizatorilor, politici mai puțin stricte de moderare a conținutului și mai puține controale pentru a detecta și elimina conținutul și conturile neautentice decât alte platforme sociale..

- Exploatarea lacunelor de informații: golurile de date sau lacunele de informații apar atunci când nu există suficiente informații credibile pentru a satisface o întrebare de căutare. Actorii de dezinformare pot exploata aceste lacune generând propriul conținut de influență și plasând termenul de căutare pe rețelele sociale pentru a încuraja oamenii să-l caute. Acest lucru crește probabilitatea ca publicul să întâmpine conținut dezinformat fără rezultate de căutare precise sau autorizate care să îl infirme.

- Manipularea actorilor nesuspectați: actorii dezinformării vizează indivizi și organizații proeminente pentru a ajuta la amplificarea narațiunilor lor. Țintele nu sunt adesea conștiente că repetă narațiunea unui actor de dezinformare sau că narațiunea este destinată să manipuleze.

- Răspândesc conținut țintit: actorii dezinformării produc conținut de influență personalizat care poate rezona cu un anumit public, pe baza viziunii asupra lumii și a intereselor lor. Acești actori câștigă statutul de persoane din interior și cresc un număr de urmăritori online care poate face eforturile viitoare de manipulare mai de succes. Această tactică are adesea o abordare de tip „joc lung" de răspândire a conținutului vizat în timp pentru a construi încredere și credibilitate cu publicul țintă [38].

Concluzii

Actualmente, „dezinformarea" a luat diferite forme, precum propaganda, diversiunea ideologică, trollingul sau moderarea rău intenționată a discuțiilor pe forumuri și pe rețelele de socializare. Prin adoptarea unei strategii adecvate, acesta utilizează adesea mijloace care sunt adaptate specificului țărilor, societăților și anumitor grupuri țintă pentru a denatura adevărul, a răspândi neîncrederea sau a crea îndoieli. Dezinformarea este crearea și diseminarea deliberată a informațiilor false și/sau manipulate, menite să înșele și să inducă în eroare destinatarii, fie pentru a provoca un prejudiciu, fie pentru câștiguri politice, personale sau financiare.

De asemenea, ,,dezinformarea” este evaluată ca o amenințare care poate fi folosită în mod deliberat pentru a obține un avantaj, de ex. militar sau economic. ,,Dezinformarea” în sens general se referă la informații false diseminate cu scopul de a induce în eroare sau înșela în mod deliberat oamenii. Se referă la difuzarea de informații false, indiferent dacă scopul acesteia este de a înșela sau induce în eroare o persoană. ,,Dezinformarea” este folosită cel mai adesea pe scară largă. Se poate referi, de exemplu, la o campanie de dezinformare a guvernului unei țări care vizează societatea altei țări. ,,Dezinformarea” mai poate însemna diseminarea de informații false cu privire la forța și planurile militare ale unei țări, răspândite de către guvern sau agențiile de informații în activități de diversiune politică tactică. Poate amenința securitatea publică, coeziunea comunității, poate reduce încrederea în instituțiile guvernamentale și în mass-media, poate submina integritatea guvernului unei țări și a proceselor democratice, poate dăuna bunăstării economice a unei țări la nivel local și global. ,,Dezinformarea” este furnizată pentru a induce în eroare intenționat un public selectat și pentru a-l determina să urmeze ipotezele așteptate de expeditor.

Deși tacticile de ,,dezinformare” sunt concepute pentru a înșela și manipula, evaluarea critică a conținutului și verificarea informațiilor cu surse credibile înainte de a decide să le partajeze poate crește rezistența împotriva dezinformării și poate încetini răspândirea acesteia, iar acțiunile care pot fi întreprinse în scopul combaterii dezinformării sunt:

- Recunoașteți riscul. Înțelegeți cum actorii dezinformării folosesc aceste tactici pentru a-și impulsiona agenda. Fiți atenți la conținutul manipulator pe care se încearcă să-l răspândească.

- Verificați sursa. Evaluați în mod critic conținutul și originea mesajului, știrei pentru a determina dacă este demn de încredere. Cercetați acreditările autorului, luați în considerare agenda magazinului și verificați faptele care le susțin.

- Investigați problema. Efectuați o căutare amănunțită și imparțială în problemele litigioase, analizând ceea ce spun sursele credibile și luând în considerare alte perspective. Bazați-vă pe surse credibile de informații, cum ar fi site-urile guvernamentale.

- Gândește-te înainte de a acționa. Nu faceți clic imediat pentru a partaja conținutul pe care îl vedeți online. Verificați mai întâi faptele. Unele dintre cele mai dăunătoare dezinformări se răspândesc rapid prin postări partajate care urmăresc să provoace o reacție emoțională care învinge gândirea critică.

- Comunică cu cercul tău social. Implică-te în conversații private și respectuoase cu prietenii și familia atunci când îi vezi că împărtășesc informații care par a dezinforma. Fii atent la ceea ce postezi pe rețelele sociale.

Referințe:

1. COLOMINA C. *La desinformación de nueva generación. Cinco escenarios políticos y geoestratégicos ante el fake.* Disponibil: https://www.cidob.org/es/articulos/anuario_internacional_cidob/2019/la_desinformacion_de_nueva_generacion
2. BADILLO A. *La sociedad de la desinformación: propaganda, fake news y la nueva geopolítica de la información*. https://www.realinstitutoelcano.org/documento-de-trabajo/la-sociedad-de-la-desinformacion-propaganda-fake-news-y-la-nueva-geopolitica-de-la-informacion/
3. ОЖЕГОВ С. И. ШВЕДОВА Н. Ю. *Словарь русского языка*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cyberlan.com.ua/wp-content/uploads/2015/07/Tolkovij-slovarj-russkogo-yazika.pdf
4. *Большая советская энциклопедия.* https://gufo.me/dict/bse/%D0%94%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F
5. RODRÍGUEZ ANDRÉS R. *Fundamentos del concepto de desinformación como práctica manipuladora en la comunicación política y las relaciones internacionales.* https://www.google.com/search?q=Fundamentos+del+concepto+de+desinformaci%C3%B3n+como+pr%C3%A1ctica+manipuladora+en+la+comunicaci%C3%B3n+pol%C3%ADtica+y+las+relaciones+internacionales+Roberto+Rodr%C3%ADguez+Andr%C3%A9s1&oq=Fundamentos+del+concepto+de+desinformaci%C3%B3n+como+pr%C3%A1ctica+manipuladora+en+la+comunicaci%C3%B3n+pol%C3%ADtica+y+las+relaciones+internacionales+Roberto+Rodr%C3%ADguez+Andr%C3%A9s1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCTY2Mjg2ajBqN6gCALACAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8

6. *Diccionario de la Lengua Española*. https://dle.rae.es/desinformaci%C3%B3n
7. BADILLO A. *,,op.cit".*
8. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosseti", Univers Enciclopedic, București, 2016, 1354 p.
9. TĂMAȘ S. *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultură civică*. Ed. Academiei Române, București, 1993, 325 p.
10. ROMERO RODRÍGUEZ L. *Hacia un estado de la cuestión de las investigaciones sobre desinformación / misinformación.* chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://rabida.uhu.es/dspace/bitstream/handle/10272/15373/HACIA%20UN%20ESTADO%20DE%20LA%20CUESTI%C3%93N%20DE%20.pdf?sequence=2
11. FRAGUAS de PABLO, M. (1985). *Teoría de la desinformación.* Madrid: Alhambra, 1985, p
12. GARCÍA-ORTEGA A., GARCÍA-AVILÉS J.A. *Uso del diseño lúdico para combatir la desinformación: los newsgames como herramienta para la concienciación sobre los bulos*. https://www.researchgate.net/publication/348164887_Uso_del_diseno_ludico_para_combatir_la_desinformacion_los_newsgames_como_herramienta_para_la_concienciacion_sobre_los_bulos
13. *American Heritage Dictionary.* Oxford University Press, 2002, https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199891580.001.0001/acref-9780199891580-e-2398
14. *The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military.* Oxford University Press, 2002, https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199891580.001.0001/acref-9780199891580-e-2398
15. FLORIDI, L. BRAVE. *Net.World: The Internet as a Disinformation Superhighway?* https://www.researchgate.net/publication/235223078_BraveNetWorld_The_Internet_As_a_Disinformation_Superhighway
16. ROMERO RODRÍGUEZ L. *,,op.cit."*
17. FALLIS D. ,,*What is disinformation".* En Library Trends, vol. 63, nr. 3, 2015, p. 401-426. https://www.researchgate.net/publication/276093282_What_Is_Disinformation
18. RODRÍGUEZ ANDRÉS R. *,,op.cit".*
19. *Большая советская энциклопедия.* https://gufo.me/dict/bse/%D0%94%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F
20. AMOR del OLMO R. La desinformación premeditada: el acoso a la sociedad. https://elobrero.es/columnas/63406-la-desinformacion-premeditada-el-acoso-a-la-sociedad.html
21. MEDRANO J. D. *Desinformación global: raíces políticas y económicas.* https://journals.eagora.org/revVISUAL/article/view/3537/1956
22. SÁNCHEZ de la NIETA M. A. *Periodismo vs desinformación: la función social del periodista profesional en la era de las fake news y la posverdad*. https://www.researchgate.net/publication/342601218_Periodismo_vs_desinformacion_la_funcion_social_del_periodista_profesional_en_la_era_de_las_fake_news_y_la_posverdad_Sintaxis_14_1-18
23. VLĂDUȚESCU Ș, VOINEA D-V. *Three Basic Dimensions of Manipulative Message. https*://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2016.09.135
24. BARRON, J. *KGB: the secret work of soviet secret agents.* Nueva York: 1974, https://ounuis.info/library/books/967/kgb-the-secret-work-of-soviet-secret-agents.html
25. MEDRANO J. D. *,,op.cit.".*
26. GALDÓN, G. *Desinformación: método, aspectos y soluciones.* Pamplona: Eunsa 2001), 264 p.
27. MEDRANO J. D. *,,op.cit.".*
28. SARTORI G. *Homo Videns. Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*, Humanitas, Bucureşti, 2005, 168 p.
29. SARTORI, G. *Homo Videns. La sociedad teledirigida.* Madrid: Taurus. 1998. 159 p. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.redmovimientos.mx/2016/wp-content/uploads/2016/10/Homo-Videns.pdf
30. RODRÍGUEZ ANDRÉS, R . *Fundamentos del concepto de desinformación como práctica manipuladora en la comunicación política y las relaciones internacionales*. https://www.google.com/search?q=Fundamentos+del+concepto+de+desinformaci%C3%B3n+como+pr%C3%A1ctica+manipuladora+en+la+comunicaci%C3%B3n+pol%C3%ADtica+y+las+relaciones+internacionales+Roberto+Rodr%C3%ADguez+Andr%C3%A9s

1&oq=Fundamentos+del+concepto+de+desinformaci%C3%B3n+como+pr%C3%A1ctica+manipuladora+en+la+comunicaci%C3%B3n+pol%C3%ADtica+y+las+relaciones+internacionales+Roberto+Rodr%C3%ADguez+Andr%C3%A9s1&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCTY2Mjg2ajBqN6gCALACAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8

31. POLIAKOV, L. *De Moscou à Beyrouth: essai sur la désinformation*. París: Calmann-Lévy. 1983. https://phdn.org/antisem/antision/poliakov-de-moscou-a-beyrouth-1983.html
32. GOLITSYN, A. *New lies for old: the communist strategy of deception and disinformation.* Nueva York: Dodd, Mead. 1983, 412 p. https://archive.org/stream/GolitsynAnatoleTheNewLiesForOldOnes/Golitsyn-NewLiesForOld-TheCommunistStrategyOfDeceptionAndDisinformation1984_djvu.txt
33. BARRON, J. KGB: the secret work of soviet secret agents. Nueva York: 1974, https://ounuis.info/library/books/967/kgb-the-secret-work-of-soviet-secret-agents.html
34. AGUADO TERRÓN J. M. *Introducción a las teorías de la comunicación y la información*. Murcia, 2004, 251 p. hrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.um.es/tic/Txtguia/Introduccion%20a%20las%20Teorias%20de%20la%20Informa%20(20)/TIC%20texto%20guia%20completo.pdf
35. SÁNCHEZ NORIEGA, J.L. *Crítica de la seducción mediática*. Madrid: Tecnos. 1997, 497 p. https://www.revistadelibros.com/critica-de-la-seduccion-mediatica-de-sanchez-noriega/
36. Rivas Troitiño, J.M. (2004). „*11-M. Apuntes sobre el fracaso de la desinformación o de cómo prevalece la información sobre la convicción*”. https://revistas.ucm.es/index.php/ESMP/article/view/ESMP0404110003A/12547
37. RODRÍGUEZ ANDRÉS, R. *„op.cit”*.
38. *Tactics of the desinformation*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.cisa.gov/sites/default/files/publications/tactics-of-disinformation_508.pdf

Date despre autor:
Svetlana CEBOTARI, doctor habilitat în ştiinţe politice, profesor universitar, facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0001-9073-104
E-mail: svetlana.cebotari11@gmail.com

Prezentat la 01.02.2024